

قرنطینه در دفتر شاهرخ خان!

فکر کن تصمیم بگیری وقتی کرونا گرفت، بنشین در قرنطینه و فقط فیلم هندی ببینی که یک دفعه می‌برندت دفتر خود شاهرخ خان قرنطینه! شاهرخ خان ساختمان دفتر خصوصی‌اش را که یک ساختمان چهار طبقه در بمبئی است با رعایت موارد ضروری برای قرنطینه زنان، کودکان و افراد سالمند در اختیار ستاد قرنطینه شهرش گذاشت. مقامات شهری بمبئی از این اقدام شاهرخ خان و همسرش در رسانه‌های اجتماعی تشکر کردند. شاهرخ خان نیز در تویترش نوشت: مفتخر است که می‌تواند بخشی از تلاش تیم شهری برای مقابله با کووید- ۱۹ باشد و هر دوی آنها از این‌که بخشی از این تلاش هستند و می‌توانند از اهالی بمبئی حفاظت کنند، تشکر می‌کنند.

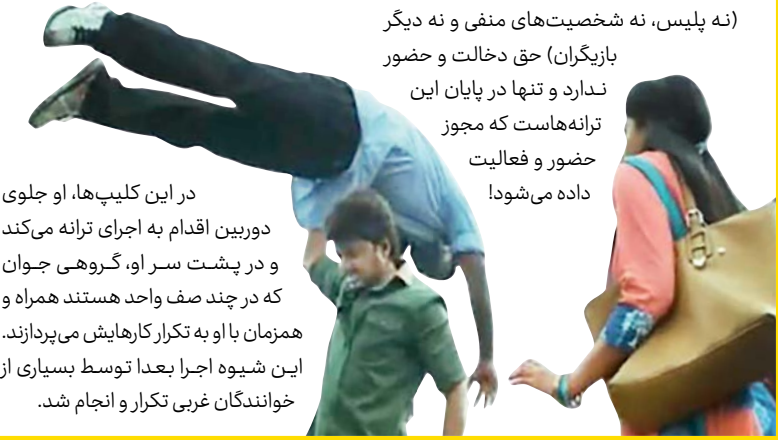

این موسیقی از کجا آمد؟!

فیلم «شعله» که برای جماعت سینماوری ایرانی بسیار آشناست، نمونه و مثال خوبی در این رابطه است. در بخشی از داستان فیلم، اهالی دهکده خوشحال از موفقیت به دست آمده در مبارزه با جبارسینگ (شخصیت خبیث ماجرا)، جشن هولی (جشن رنگ هندی‌ها که در آن مردم به سروسورت یکدیگر رنگ می‌پاشند) را برپا می‌کنند و به پایکوبی می‌پردازند.

عوامل جبارسینگ تنها زمانی به این جشن حمله می‌کنند که ترانه فیلم به لحظات پایانی خود رسیده است. اما صحنه‌های رقص و آواز فیلم‌های هندی با گذشت زمان، توسط هنرمندان خارجی به عاریه گرفته شده است. مایکل جکسون که در دهه ۸۰ برای خودش برویایی به راه انداخت، در کلیپ‌هایی که باعث موفقیت و شهرتش شد دقیقا از سبک کار بالیوود کپی‌برداری کرد.

در این کلیپ‌ها، او جلوی دوربین اقدام به اجرای ترانه می‌کند و در پشت سر او، گروهی جوان که در چند صف واحد هستند همراه و همزمان با او به تکرار کارهایش می‌پردازند. این شیوه اجرا بعدا توسط بسیاری از خوانندگان غربی تکرار و انجام شد.

به مجرد آن‌که نام بالیوود شنیده می‌شود، ذهن‌ها ناخودآگاه به سمت موسیقی و ترانه کشیده می‌شود. وجود ترانه در فیلم‌های بالیوودی امری انکارناپذیر و جدایی‌ناپذیر از آن بوده است. برای مردم هند که موسیقی در روح و جانشان وجود دارد، دیدن صحنه‌ای در دل طبیعت زیبا که یک گروه ناپیدای موسیقی شصت هفتاد نفره در حال همراهی با نوای خوانندگان هستند و بازیگران در حال لب‌زدن به جای خواننده اصلی می‌باشند، چیزی طبیعی و منطقی است.

تماشاجی هندی برعکس بیننده خارجی و غیرهندی، هیچ وقت نمی‌پرسد این موسیقی و سازها در دل طبیعتی که فقط دو شخصیت محوری ماجرا در آن حضور دارند، از کجا می‌آید! حتی وجود رقصندگانی که ناگهان از ناکجاآباد پشت سر دو بازیگر اصلی ظاهر شده و کاملا هماهنگ با آنان اقدام به حرکات موزون می‌کنند (و بعد از پایان ترانه‌ها ناگهان به سرعت غیبتشان می‌زند!) هم برای تماشاجی هندی کاملا امری طبیعی است. طبق یک قانون نانوشته با تماشاگران، آنها اصلا برایشان مهم نیست که این سازها و نواها و رقصندگان این چنین ناگهانی از کجا سروکله شان پیدا می‌شود و به همان سرعت هم غیبتشان می‌زند. طبق همین قانون نانوشته، در حین اجرای ترانه‌ها هیچ کس (نه پلیس، نه شخصیت‌های منفی و نه دیگر بازیگران) حق دخالت و حضور ندارد و تنها در پایان این ترانه‌هاست که مجوز حضور و فعالیت داده می‌شود!

وقتی از فیلم هندی حرف می‌زنیم، دقیقا از چه حرف می‌زنیم؟

سینمای پیرادویه

کسانی که از لفظ فیلم‌های هندی استفاده می‌کنند و محتوای برخی فیلم‌های ایرانی و خارجی را فیلم‌های ارزیابی می‌کنند، منظور مشخصی از این لفظ دارند. فیلم‌های معمولاً طی چند دهه اخیر به آن دسته از فیلم‌های بالیوودی گفته شده که یا ملودرام‌هایی سوزناک و جگرخراش درباره مشکلات خانوادگی بوده‌اند یا مثلث‌های نافرجام عشقی را به نمایش می‌گذارند که با ایثار غیرمنطقی و احمقانه یکی از این سه نفر (حتی بعضی وقت‌ها به قیمت خودکشی فرد ایثارگر!) پایان می‌یابد. در زمینه کارهای اکشن هم فیلم‌های، یک خالی‌بندی مفراط خنده‌دار (به زعم کسانی که در این رابطه گفت‌وگو کرده و لفظ فیلم‌های را با تحقیر به کار می‌برند) است که قهرمانانش با یک پرش از کف خیابان، به پشت بام یک آپارتمان چندین طبقه می‌رسند! و چه مشترک تمام این محصولات هم تعدادی صحنه رقص و آواز است که شخصیت‌های قهرمان فیلم در کنار دل‌داه خود در کوه و دشت و دیگر مکان‌های جذاب و تماشایی و چشم‌نواز اجرا می‌کنند. اگر نگاه تحقیرآمیز و توأم با خجالت افرادی که این‌گونه درباره فیلم‌های هندی صحبت می‌کنند را کنار بگذاریم، گفته‌هایشان درباره محصولات بالیوودی چندان هم غلط و بیراه نیست. در سینمای هند تعداد فیلم‌هایی که این‌گونه ساخته شده و در معرض دید تماشاگران قرار می‌گیرد، کم نیست.

کیاوس زبیری
روزنامه‌نگاری که
تاریخ‌شاهی سینماست

محله برو بیا

سینمایی در زمینه سینمای عامه‌پسند، آرزویشان این است که برای تولیداتشان بازار خارجی همچون بازار فیلم‌های هندی پیدا کنند. در این رابطه، تولید محصولات مشترک با هندی‌ها، یکی از راه‌هایی است که همسایگان دور و نزدیک هند سعی می‌کنند خودشان را از آن محروم نکنند. در همین ایران خودمان که اخیرا تولید محصولات مشترک با هند دارد برای خودش جایگاهی پیدا می‌کند، همکاری مشترک با هندی‌ها آرزوی دیرینه و قدیمی بازیگران بوده است. محمد علی فردین بهترین نمونه در این رابطه است. او که در بسیاری از فیلم‌هایش به تقلید از ستارگان مرد فیلم‌های هندی صحنه‌های رقص و آواز هم داشت، بالاخره با تولید «همای سعادت» به آرزوی بزرگش رسید. در این محصول مشترک ایران و هند که در ایام نوروز سال‌های ابتدایی دهه ۵۰ خورشیدی اکران عمومی شد، فردین در کنار دو ستاره هندی وحیده رحمان و سانجیو کومار ایفای نقش کرد. جالب این که در تیتراژ و پوسترهای ایرانی نام فردین جلوی نام این دو بازیگر نوشته شد و در نسخه هندی، نام آن دو جلوی نام بازیگر ایرانی!

ستاره سیاستمدار یا سیاستمدار ستاره؟

در بالیوود بازیگران جوان (به اضافه آمیتاب باچان ۷۸ ساله که هنوز خودش را جوان می‌داند و با ستارگان جوان رقابتی سخت دارد) محبوبیت بسیار زیادی در بین عامه مردم و تماشاگران دارند. بسیاری از آنان فرزند ستارگان قدیمی هستند و از این نظر، بالیوود به شدت از معضل آقا زادگی و خویشاوندگرایی رنج می‌برد. اما می‌توان ستارگانی مثل شاهرخ خان، آکشی کومار و آیشمن کورانا را پیدا کرد که بدون داشتن هیچ قوم و خویشی در بالیوود، توانسته‌اند جایگاه بزرگی در سینمای کشورشان پیدا کنند. در این بین، یکی هم مثل راجهت سینگ پیدا می‌شود که با وجود خودساخته‌بودن، اقدام به خودکشی می‌کند (هنوز البته جامعه هند بین اقدام به خودکشی یا قتل او در شک و تردید به سر می‌برند) و بازار جلد درباره نفی آقا زادگی در بالیوود را داغ می‌کند. تاثیر ستارگان هندی بر مردم عادی، حتی بیشتر از تاثیر سیاستمداران بر آنان است. به همین دلیل است که این ستارگان بعد از بالا رفتن سن و بی‌خبردار شدن از سوی تماشاگران، وارد عالم سیاست شده و کرسی‌های مجلس کشور را در اختیار می‌گیرند. حالا آنها همان خطابه‌های آتشین عدالت‌خواهانه‌ای را که فیلم‌نامه‌نویسان و دیالوگ‌نویسان معروف بالیوودی برای فیلم‌هایشان می‌نوشتند، در صحن مجلس کشور ایراد می‌کنند. در اینجا هم دوربین‌های زیادی برای ضبط گفته‌های آنها وجود دارد و رسانه‌ها با آب و تاب تمام، آنها را منتشر می‌کنند. اگر زمانی ویجنتی مالای درام سوزناک «سنگام» با کمک فیلم‌هایش وارد پارلمان کشور شد، حالا به‌جز کهنه‌کارانی همچون آمیتاب باچان و همسر بازیگرش جایا، می‌توان اومریلا ماتوندکار و تعدادی دیگر از ستارگان مشهور دهه ۹۰ میلادی را در راهروهای پارلمان دید که در حال گوش دادن به خواسته‌های موکلان خود هستند. سیاستمداران و دولتمردان هم در مواقع اضطراری از وجود ستارگان بهره زیادی می‌برند. برای مثال در اوایل دهه ۹۰ میلادی و بحران شهر بمبئی که منجر به رویارویی خیابانی هندوها و مسلمانان شد و کشته‌های زیادی به جا گذاشت، این شاهرخ خان و آمیتاب باچان بودند که با سخنرانی‌های آتشین خود مردم عصبانی را آرام کرده و به خانه‌هایشان فرستادند. رسانه‌ها از شاهرخ نقل کردند که در زمان مبارزه برای استقلال و آزادی هند از یوغ استعمار بریتانیا، پدر مسلمان او در کنار آزادیخواهان هندو و دیگر قوم‌های ملی- مذهبی مبارزه کرده و هیچ کس درباره هویت مذهبی آنها پرسشی نکرده و همه فقط در فکر آزادی سرزمین مادری‌شان بوده‌اند.

بالیوود یعنی مومبای

وقتی می‌گوییم فیلم‌های هندی، منظور همان بالیوود است. در بالیوود که شهر مومبای (یا همان بمبئی سابق) مرکزش است، سالانه نزدیک ۸۰ فیلم تولید می‌شود. در این فیلم‌ها، انواع و اقسام ستارگان مشهور و محبوب هندی ایفای نقش می‌کنند. این بازیگران حتی بعضی وقتها سه شیفت کار می‌کنند و امید مهم‌شان این است که در تعطیلات آخر هفته که فیلم‌هایشان اکران عمومی می‌شود، هجوم خیل عظیم تماشاگران باعث شود تا صاحبان سینماها تابلوی معروف و چشم‌نواز «هاوس فول» (به معنی تمام بلیت‌ها فروخته شده و دیگر جایی برای حضور تماشاجی در سالن نمایش وجود ندارد) را جلوی در ورودی بگذارند و حداقل یکی دوتا از این فیلم‌هایی که بازی کرده‌اند تبدیل به کارهایی پرفروش، بسیار پرفروش و حتی بلاک باستر شوند. البته این جمله آخری اختصاص به دوران قبل از کرونا دارد، چراکه فعلا شیوع این بیماری نمایش عمومی فیلم‌ها در هند را به تعویق انداخته است! بقیه ایالت‌های هند هم برای خودشان یک سینمای مستقل و ستارگان بومی مستقل دارند. اما فیلم‌های این ایالت‌ها برخلاف مومبای بازار وسیع ندارند و فقط برای تماشاگران بومی همان ایالت‌ها ساخته می‌شوند. با این حال، بالیوود در فیلم‌هایش از وجود ستارگان مشهور این ایالت‌ها هم استفاده می‌کند. باور تهیه و توزیع‌کنندگان بالیوودی این است که باید از هر آنچه به جذب بیشتر مخاطب (و کسب سود بیشتر) کمک می‌کند، استفاده بهینه کرد!

بالیوود علیه خود

کارخانه رویاسازی ارزیابی و معرفی کرد که در پی گول‌زدن مخاطب خود است و به او رویاهای محال را می‌فروشد. آمیتاب باچان که برای چهار دهه ستاره اول محصولات بالیوودی بوده و در اکشن‌های رویاپردازانه‌ای چون «شاهنشاه» و «طوفان» به صورت ناجی شکست‌ناپذیر ضعیفا درآمده بود، با گذشت زمان و حرکت بالیوود به سمت واقعگرایی طرفدار تولیدات جدید و سبک تازه فیلمسازی آن روزگاری فیلم‌های اطلاق می‌شد و با تمسخر از آن یاد می‌شد، غیرضروری و اشتباه است. در یک دهه گذشته، فیلم‌هایی توانسته‌اند در صدر جدول فروش هفتگی گیشه سینماهای هند بنشینند که بیشتر از آن که فیلم‌های هندی باشند، شبیه آثار رئالیستی سینمای ایتالیا به نظر می‌رسند. جالب این که در این فیلم‌ها هم همان ستارگانی نقش اصلی را بازی می‌کنند که بازیگر آن فیلم‌های قبلی بوده‌اند! سینمای پوست‌انداخته بالیوود، حالا به جای رویاپردازی و فروش دروغ و رویا به بیننده‌اش، داستان‌هایی واقعی درباره آدم‌های واقعی کوچک و خیابان را به تماشاجی خود عرضه می‌کند. این داستان‌ها به جای این که درباره قهرمانانی شکست‌ناپذیر یا دل‌داه‌هایی مجنون باشند، در ارتباط با مردم ساده‌ای هستند که در همه نقاط شهر و کشور هند می‌توان پیدا کرد. بالیوود امروز را نمی‌توان یک

با گذشت زمان و پیشرفت تکنولوژی و از راه رسیدن شیوه‌های جدید ارتباط گیری همچون اینترنت، بالیوود هم تغییر کرده و به نوعی پوست انداخته است. این روزها حتی فیلم‌های بالیوودی زیادی می‌توان پیدا کرد که به نوعی ضدبالیوودی و ضد قراردادهایی هستند که بالیوود با مخاطبانش بسته است. به همین دلیل است که منتقدان می‌گویند در حال حاضر دیگر صحبت درباره آنچه روزگاری فیلم‌های اطلاق می‌شد و با تمسخر از آن یاد می‌شد، غیرضروری و اشتباه است. در یک دهه گذشته، فیلم‌هایی توانسته‌اند در صدر جدول فروش هفتگی گیشه سینماهای هند بنشینند که بیشتر از آن که فیلم‌های هندی باشند، شبیه آثار رئالیستی سینمای ایتالیا به نظر می‌رسند. جالب این که در این فیلم‌ها هم همان ستارگانی نقش اصلی را بازی می‌کنند که بازیگر آن فیلم‌های قبلی بوده‌اند! سینمای پوست‌انداخته بالیوود، حالا به جای رویاپردازی و فروش دروغ و رویا به بیننده‌اش، داستان‌هایی واقعی درباره آدم‌های واقعی کوچک و خیابان را به تماشاجی خود عرضه می‌کند. این داستان‌ها به جای این که درباره قهرمانانی شکست‌ناپذیر یا دل‌داه‌هایی مجنون باشند، در ارتباط با مردم ساده‌ای هستند که

در همه نقاط شهر و کشور هند می‌توان پیدا کرد. بالیوود امروز را نمی‌توان یک

